

Karel VAN DE WOESTIJNE, *Verzameld Journalistiek Werk, dl. 3, Nieuwe Rotterdamse Courant, maart 1909 - september 1910*. Cultureel Documentatiecentrum, Rijksuniversiteit Gent, Gent 1988, 729 blz., prijs B.fr. 1100 of fl. 61.00).

Na vorig jaar in dit tijdschrift (W.T. : 1987, nr. 2, p. 122-125) de eerste twee delen van Karel van de Woestijnes dagbladcorrespondenties besproken te hebben, is nu al het derde deel, verzorgd door mevr. prof. Ada Deprez, verschenen. Het is een kloek boek, waarin de „actualiteitsmaker”, zoals v.d.W. zichzelf noemde (p. 104), eigenlijk maar over een beperkt aantal onderwerpen schrijft. Meer dan 200 bladzijden worden in 1910 ingenomen door de wereldtentoonstelling te Brussel. Verder zijn er als vanouds voornamelijk politieke en culturele zaken waar onze aandacht voor wordt gevraagd. Kwesties als de dienstplichtwet, leerplichtwet en de onderwijstaalwet Coremans-Franck-Segers voor het vrije onderwijs vormen in politicus de hoofdschotel. Daarnaast wijdt v.d.W. nogal wat artikelen aan het overlijden van Leopold II.

Bij de schone kunsten gaat in dit deel de aandacht sterk uit naar het Brusselse muziekleven en naar het toneel.

Om enigszins een beeld te geven van de rijkdom aan gegevens en bij benadering een indruk te geven van de unieke beeldende wijze waarop v.d.W. zijn onderwerpen behandelt, geef ik enige voorbeelden. Het taalgebruik is rijk, soms overdadig — wat te denken van een zin die 24 regels druk vereist (p. 18) —, vaak is de toon ironisch, maar zeker als het om Vlaamse belangen gaat klinkt er naast enthousiasme over geslaagde initiatieven ook woede door, als aan deze belangen tekort wordt gedaan.

Vreugde en waardering is er voor het werk van Oscar de Gruyter, wanneer deze Hegenscheidt *Starkadd* opvoert. Hier toont zich de Van Nu en Straks-generatie op haar best. Haar doel is: „de letterkundige hoogte, door Vlaamse schrijvers bereikt, toegankelijk te maken voor het Vlaamse volk. Zij treden op als beschavers; zij bereiden, op aesthetisch gebied, voor, wat, ethisch en wetenschappelijk, van een Vlaamse universiteit te verwachten is”. (p. 42)

Het verlangen naar Vlaams Hoger Onderwijs duikt vele malen op en wordt met grote klem verdedigd, wanneer v.d.W. schrijft over de Rodenbachfeesten in 1909. Met ontroering schrijft hij over de toespraak van Hugo Verriest en over

de elders al als een der knapste koppen onder de Vlaamse katholieke intellectuelen genoemd. Dosfel schrijft hij, dat deze knappe geleerde als hij gaat redevouren zich nog moet leren „beschränken”. Een andere „coming man” die door v.d.W. met enthousiasme begroet wordt, is Frans van Cauwelaert.

Naar aanleiding van Benoits kindercantate *De wereld in markt* v.d.W. op dat naast de bekende en aanvaarde Vlaamse schilderkunst nu ook eens in Brussel een andere Vlaamse kunstuiting, een muzikale, en nog wel in de Nederlandse taal had weerklonken. (p. 22)

Het optreden van Willem Royaards die met zijn gezelschap *Adam in ballingschap* in veel steden in Vlaanderen bracht, wordt met waardering vermeld. Mevr. J. Royaards-Sandberg schreef er in haar *Herinneringen* (Baarn 1979) p. 86 over: „Ik heb er zorgeloze herinneringen aan”.

Een pijnlijk punt is de eindeloze verdragingsactiek van de clerus rond de taalwet-Coremans. Ondanks herhaald aandringen van de katholieke Vlaamse intelligentsia wordt de invoering van het Nederlands in het vakkencurriculum in het vrije onderwijs tegengewerkt. Een slechte zaak volgens van de Woestijne, want: „zelfs voor Noord-Nederland is de vraag van belang, principieel omdat ze de waarde van onze gemeenschappelijke taal als wetenschapstaal bevestigt, praktisch omdat het gebied der Nederlandsche kultuur er aanmerkelijk door verbreed wordt en eindelijk tot zijne natuurlijke grenzen gaat”. (p. 125)

In 1910 werd deze wet als de wet-Franck-Segers eindelijk aangenomen, maar deze „loi vexatoire” bood de franstaligen nog legio ontsnappingsmogelijkheden om de andere landstaal te negeren. Interessant is in dat kader de opmerking van de socialist Vandervelde: „ik lijd er onder, dat ik niet in intieme aanraking kan komen met de overgrootte meerderheid mijner landgenooten”. (p. 410) De nieuwe wet zou deze ongewenste toestanden kunnen voorkomen. Van de Woestijne zelf is met de mazen in de wet weinig ingenomen.

In deze jaren bleef de leerplichtwet tot de niet opgeloste zaken behoren. Het werd zo langzamerhand voor België ook een pijnlijke zaak. De strijd tussen vrij onderwijs en staatsonderwijs verdeelde de politieke partijen zo diep dat compromissen moeilijk te vinden waren. Ook binnen de katholieke partij, die nog steeds de parlementaire meerderheid had, stonden voor- en tegenstanders van leerplicht scherp tegenover elkaar.

In de veelheid van artikelen gewijd aan de Brusselse wereldtentoonstelling overheersen de beschrijvingen van de gebouwen, de interieurs en de kunstnijverheidsprodukten (meubels, gebruiksvoorwerpen etc.) en voorbeelden van schilder- en beeldhouwkunst.

Curieus is, wanneer hij het over de Belgische kunstenaars heeft, de opmerking: „Van de Velde, apostel van den palingstijl, telt bij ons maar weinig bewonderaars meer”. (p. 493)

Ik schreef al dat de dood van Leopold II stof voor vele bijdragen aan v.d.W. leverde. Wat mij met name opviel, was de zeer critische toon van de meeste stukken. Zeker, er was waardering voor deze „business-koning”, maar over

zijn levenswandel, zijn financiële manipulaties en zijn familietwisten wordt met een openhartigheid geschreven die in Nederland nog in 1934, toen Hendrik, prins-gemaal van koningin Wilhelmina, overleed, onaanvaardbaar was. Een zeker niet onvriendelijk, maar enigszins kritisch artikel van Van Maurik Broekman, hoofdredacteur van het *Utrechtsch Dagblad*, leidde toen tot diens aftreden.

De neiging nog meer uit deze boeiende brieven te citeren is groot. Fraai is de beschrijving van een „pronkt en zeepblinkend” boerengezin in hun hondswagen (p. 433), of, wanneer hij schrijft over het Vlaamse Natuur- en Geneeskundige Congres van 1909 en mededeelt: „Zij hebben gesproken over wat hun het nauwst aan het hart lag, en waar mijn hart niet het minste benul van heeft”. (p. 194)

En tenslotte lijkt ook de verkeersproblematiek van alle tijden te zijn, want in 1909 donderde Pieter Daens in de volksvertegenwoordiging al tegen die „doodrijders” van automobilisten.

Ter afsluiting: dit deel biedt naast een boeiend beeld van het leven in België en met name in Brussel, ook telkenmale zicht op de gedachten van Van de Woestijne over de Nederlandse taal en de plaats die deze zou moeten innemen in de Belgische staat en samenleving.

P. van Hees